Партія Українських Соціялїстів-Революціонерів.

„Боротьбою здобудем ми право своє!“

Національне питаннє в Росії й війна.

Написав

М. Михайленко.

1914.

Виданнє Головної Ради Партії Українських Соціялїстів-Революціонерів.

XI.

Партія Українських Соціялїстів-Революціонерів.

„Боротьбою здобудем ми право своє!“

Національне питанне в Росії й війна.

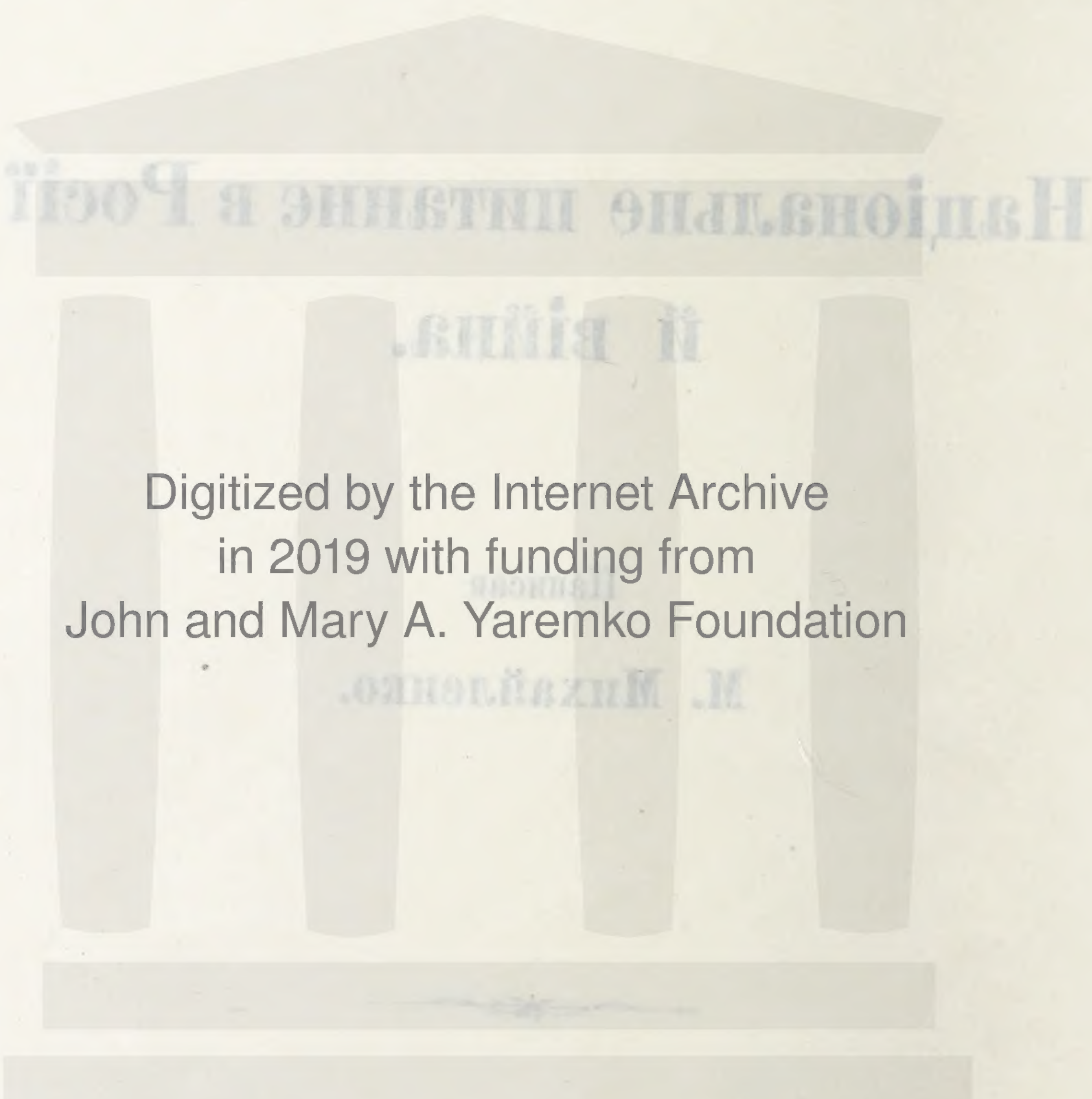
Написав

М. Михайленко.

1914.

Видание Головної Ради Партії Українських Соціялїстів-Революціонерів.

XI.

Національне питаннє в Росії й війна.

Вступ.

Теперішня війна ставить перед народами російської імперії давне і рівночасно все нове питаннє: Що ліпше — чи побіда чи погром Росії в війні?

Підчас війни Росії з Японією всї ті національні групи і політичні партії, які своєю метою клали перебудову російської імперії на основах політичної свободи і соціяльної справедливости, мали на се питаннє ясну і певну відповідь. Вони знали, що царський уряд не зречеть ся свого абсолютного панування і до останку бороти-меть ся проти нового ладу. І знали вони, що сила царського уряду, опираючи ся на державну організацію, така велика, що богато важких зусиль, богато жертв і крови треба, щоби зруйнувати старий і завести новий лад. І тому, як тільки вибухла російсько-японська війна, для них не було сумніву, чого бажати: побіди чи погрому Росії в війні.

Вони знали, що побіда Росії, се прославленнє і скріпленнє російського уряду і того державного ладу, який він обороняє, а за те погром Росії, се компромітація й ослабленнє російського уряду і скріпленнє тих опозиційних і революційних елементів, які борють ся за новий лад. Вони знали, що побіда Росії, се скріпленнє російської реакції, а погром Росії, се скріпленнє російської революції.

І тому всї опозиційні й революційні елементи Росії, без ріжниці національности та політично-суспільних програм, рішуче бажали погрому Росії в російсько-японській війні, твердо вірячи, що день погрому царської Росії буде днем сходу сонця волї для народньої Росії.

В теперішній війні те саме питаннє — питаннє, що ліпше: погром чи побіда Росії — не таке ясне для опозиційних і революційних елементів Росії.

Десять літ російської „конституції“, участь опозиційних елементів в „законодатній“ діяльности Думи, надії на можливість конституційних реформ шляхом мирного розвитку, захопленнє значної части опозиційних елементів велико-державними імперіялїстичними плянами, в кінці факт, що війна ведеть ся з „німецькими державами“, отже факт, який будить славянофільські ідеї про „славянсько-ґерманський конфлїкт“, — все те причиною, що справа для опозиційних і революційних елементів російської національности представляєть ся инакше, ніж підчас російсько-японської війни.

Та виясните становище полїтичних партий і ґруп російської національности не входить тут в нашу задачу; наша задача вияснити, як стоїть національна справа в Росії, себто справа здобуття основ для свобідного національного розитку поневолених національностий, — і з сього вияснення вивести, чого повинні бажати, до чого змагати, до чого активно причиняти ся поневолені народности Росії, — передовсїм український нарід: до побіди чи до погрому Росії в теперішній війні?

Національна справа і держава.

Щоби вияснити се питаннє, треба перше всего розглянути відношеннє держави до національної справи, як воно представляєть ся в типах сучасних держав.

Найпростійший тип, се національна держава, держава, яка займає національно одноцїльну територію. Тут справа представляєть ся зовсїм просто: тут життє держави в усїх можливих проявах є рівночасно життєм нації.

Переходячи до національно мішаних держав, де територия держави обнимає більшу скількість національних територий, треба перше всего завважити, що в таких державах усе зустрічаємо нацию пануючу, завойовницьку, яка вважає себе будівничим і господарем держави, і нації поневолені, які добивають ся рівних з пануючою нацією прав. Там, де первісно поневолені нації здобули вже меншу або більшу повноту прав, се відношеннє затираєть ся. Але воно — скрізь в національно мішаних державах лежить в основі відношеня держави до національної справи.

В сїм відношеню можна відріжнити три основні типи, очевидно, з численними переходовими відмінами, які ведуть від одного типу до другого і затирають ріжниці між ними, — так, що ніякого з тих типів не зустрічаємо в його теоретичній чистоті.

Тип поневолення. Очевидно, поневоленнє в давних, старинних чи середновікових формах тепер неможливе, і воно проявляєть ся тим, що дана національна група виключена від користування тою повнотою прав, якою користуєть ся загал громадян держави, що вона творить групу „громадян другої кляси“.

Найяркійшим приміром сього типу є правне положеннє Жидів у Росії, яких державне законодавство обмежає в свободі вибирання місця побуту, в свободі заробітку, в свободі здобування просвіти і т. д.

Сюди властиво треба зачислити й положеннє українського народу в Росії, на скільки ходить о сферу національного життя. Не вільно писати і друкувати українською мовою (до 1905 р.) або тільки з великими обмеженями (після 1905 р.), не вільно діставати освіту українською мовою, не вільно закладати українських товариств (розпорядженнє Столипіна), не вільно вживати в публичних відчитах, промовах і т. д. української мови.

Додати треба, що в останнїх часах деякі україножерні публїцисти домагають ся законних обмежень для Українців і поза сферою національного житя (виключити від державної служби, від публичних становищ і т. д.), значить, поставити їх в подібне положеннє, в якім знаходять ся жиди.

Тип рівноправности одиниці. Сей тип в національно мішаних державах найбільше розповсюднений. Новочасний конституційний лад, опираючи ся на прінціпі рівности всїх громадян держави перед законом, не може виключати від користування тою повнотою прав, якою користуєть ся загал громадян, задля національної приналежности. Перед лицем новочасного конституційного ладу, перед правом усї рівні — без ріжниці національности, релїґії і т. д.

Одначе сей прінціп, який так гарно і так приманчиво звучить, означає тільки рівність і рівноправність громадян, а не національностий. Як громадянин ти маєш рівні права з усїми иншими громадянами держави, але як член національної групи ти не маєш таких прав, як член иншої — пануючої — національної групи, твоя національність не є рівноправна з пануючою національностю.

Ся форма відношення держави (вірнїйше: пануючої нациї держави) до національної справи має дуже богато відмін: від такого відношення, яке властиво належить ще

до попереднього типу (типу поневолення), — аж до відношення, яке вже можна би зачислити до третього, найвисшого типу (типу **національної** рівноправности, про який буде мовв далї).

Коли громадяни даної національної групи завдяки конституційному ладови держави осягнули конституційну **рівність перед правом**, то се правне положеннє їх дає їм цїлий ряд засобів леґальної полїтичної боротьби, якою вони можуть здобувати що-раз більше законне признання для своїх національних прав, що-раз більше прав для своєї національности. Отже: право гуртувати ся в товариства, спілки, орґанїзації з національним характером та національними задачами, уживати своєї рідної мови в державних урядах, мати національну школу — і т. д. і т. д., — аж в кінци сума всїх тих окремих національних управнень переходить в иншу **якість**: нація як така стає законно признаним орґанїзмом, підметом публичного права.

Сей розвиток від признання рівноправности одиниці без ріжниції національности до признання рівноправности нації являєть ся власне ступневим результатом тої національної боротьби, яку можемо найлїпше досліджувати власне в австрійській державі, в якій властиво вже нема національности, яка бодай теоретично не мала би признання хоч в обмеженій формі правно-публичних управнень і бодай в якій обмеженій мірі не користувала ся би ними.

Очевидно, як уже сказано, **прінціп рівности перед правом** все може бути викривлений державною властю (значить: пануючою нацією) на шкоду членів даної національної групи.

Візьмім такий примітивний примір, як державна служба. Всї новочасні конституції містять правне правило, що державні уряди однаково доступні всїм громадянам. Але про принятє до державної служби рішає відповідна власть, яка знаходить ся в руках членів пануючої нації. Ся власть рішає в кождім окремім випадку приняття до державної служби. І вона може що-до членів національної групи, до якої відносить ся вороже, все рішати відмовно, мотивуючи се прим. недостачею місця, особистими прикметами кандидата і т. п., а в дійсности одинока причина та, що кандидат належить до даної національної групи.

Так само при признанню прав даної мови в державних урядах орґани власти, які находять ся в руках пануючої нації, можуть сї права перемінити в один ланцюх прикростий, нехтуючи скрізь ті права, провокуючи до щоденної боротьби за їх признаннє, насміхаючи ся з даної

мови, ставлячи ся гірше до осіб, які домагають ся точного виконування прав своєї мови і т. д.

Все те ясно показує, що ніяка нація не може вдоволити ся самою рівністю перед правом своїх членів і, хотячи розвивати ся, мусить вести що-раз завзятійшу боротьбу за те, щоб її як цілість, як націю, як окремий орґанізм признано підметом публичного права та щоб її становище в державі було таке, як і пануючої доси нації, значить, щоби в державі був усунений поділ на націю державну (пануючу) і не-державні (поневолені), тільки щоб усі нації держави стали державними, щоб держава стала державою національностий.

Тип рівноправности нації. Сей тип має також цілий ряд ступнів, не розвинувши ся властиво ще ніде до найвисшого ступня, на якім національно мішана держава, в якій доси була нація державна (або навіть більше націй з управненнями, які роблять їх супроти инших націй державними; прим. Поляки супроти Українців у Галичині) і нації недержавні, переміняєть ся в державу національностий.

З хвилею, коли дана національна ґрупа здобуває певні правно-публичні управнення для своєї національности (признаннє прав для своєї мови в державних урядах, національна школа коштом держави, державні підмоги для розвитку національних просвітних, наукових, економічних інституцій і т. д., положеннє даної нації в державі входить в стадію признання рівноправности нації. Але се признаннє рівноправности нації переходить також цілий ряд ступнів, заки зникнуть ріжниці в правнім положенню нації державної і націй недержавних, заки держави перемінять ся в державу національностий.

Сей розвиток — коли нація хоче жити й розвивати ся — неминучий. Тільки та нація може свобідно і всесторонно розвивати ся, яка для свого національного життя може користувати ся всіми засобами держави. В руках держави знаходить ся орґанізація школи: від народньої до університетів; держава рішає про мову своїх урядів та інституцій; держава дбає за матеріяльні засоби потрібні для розвитку науки (Академії Наук) — і т. д.

В національно-одноцільній державі держава і нація — се одно і те саме. В національно-мішаних державах та нація, яка має в своїх руках державну власть, уживає всіх засобів держави на користь свого національного розвитку, значить, вона годує свій національний розиток не

тільки своїми власними соками, але соками цілої держави, значить, соками всїх инших національностий держави.

I хоч-би в такій державі була ідеальна рівність перед правом, ідеальна свобода громадянської ініціятиви, недержавні нації все одно не могли би зрівняти ся в своїм розвитку з нацією державною.

Вівьмімо для приміру таку область, як національна культура. Нехай в державі панує ідеальна свобода закладання національних шкіл (від народнїх до унїверзитетів) на громадянські кошти, ідеальна свобода закладання товариств та інституцій для потреб просвіти, культури, науки, — коли всї засоби держави йдуть тільки на годуваннє національної культури державної нації, — недержавна нація що-до розвитку своєї національної культури ніколи не зможе дорівнати нації державній. Бо коли державна нація годувати-ме свою національну культуру всїми засобами держави, значить, не тільки своїми соками, переміненими (податки і т. д.) в засоби держави, але також соками недержавених націй, так само переміненими в засоби держави, — то недержавна нація, віддавши ті свої соки, які переміняють ся в засоби держави, на годуваннє національної культури державної нації, мусить витягати з себе ще окремо останні соки на потреби своєї національної культури.

Приміром — податки недержавної нації йдуть на школи (від народнїх до унїверситетів), на Академію Наук і т. д. державної нації, — а вона мусить крім того витягати з себе соки, щоб закладати свої національні школи, наукові товариства і т. д.

Звідси виходить для кождої недержавної нації в національно-мішаних державах неминуча потреба: здобути на своїй землї державну власть, щоб могти ті державні засоби, на які йдуть її соки, обертати на свої власні національні потреби.

Що до форм, в яких може бути зреалїзоване те здобуттє державної власти, то побіч визволення своєї національної території з-під панування даної держави й орґанізації на нїй своєї власної національної держави, — теорія і практика державного права вказує нам цілий ряд форм, в яких без нарушення державних звязків може бути національне питаннє полагоджене так, щоб кожда нація на своїй території мала державну власть в своїх руках. Держава національностий з автономічним або федеративним ладом, де автономічні чи федеративні територіяльні одиниці були-б рівночасно національними територіяль-

ними одиницями, — союзна держава, де теріторня держави поділена на держави низшої катеґорії (прим. Німеччина), — союз держав, де дві чи більше рівнорядних держав творять цілість висшої катеґорії (прим. Австро-Угорщина), — Злучені Держави Північної Америки, — ось ті найголовнійші приміри форм державної орґанізації, де нація в національно-мішаній своїй території могла би мати державну власть в своїх руках без нарушення державної цілости.

Національна справа в російській державі.

Російська держава як в своїй історії так і в теперішности являєть ся типовою державою національного поневолення.

Не говорячи вже про території, здобуті війною, — вона навіть території, які прилучили ся до неї шляхом міждержавних договорів і супроти яких обовязала ся вона шанувати їх вольности, старала ся як найшвидше і як найбільше поневолити.

Яркий примір з історії: — Україна, яка злучила ся з Росією Переяславським договором 1654 р. як вільна держава, яка признала тільки над собою суверенність московського царя, — а тепер стертий усякий слід не тільки державної окремішности України, але й супроти національної окремішности українського народу Росія стоїть на становищи: „не было, нѣтъ и быть не можетъ“.

А з теперішности подібний примір — Фінляндія, якої автономію Росія що-раз більше обкроює, змагаючи до того, щоби з країни, яка має в російській імперії окреме правно-державне становище, зробити в кінці звичайну російську ґубернію.

Що до національної справи між Росією абсолютистичною (до 1905 р.) і Росією „конституційною“ нема ніякої ріжниці. Всі недержавні нації поневолені не тільки що-до національної сфери життя, але національна приналежність впливає також на обмеженнє в загально-громадянських правах. Та „рівність перед правом“ без ріжниці національности й релїґії, яка є основою новочасного державного ладу, в „конституційній“ Росії являєть ся поки-що недосяжним ідеалом; ріжним законним обмеженням для „инородцевъ“ та „иновѣрцевъ“ не видно кінця.

Обмежена також громадянська ініціятива в области національного життя, приватна національна школа не до-

пускаєть ся або зовсім, або з такими обмеженнями, які роблять її і з національного і з педаґоґічного і з особистого погляду безвартною; національні товариства, інституції, орґанізації підлягають значно більшим обмеженням і заборонам, ніж аналоґічні громадянські звязки російські; розвиток національного письменства (публіцистика, література, наука) також обмежений особливими постановами для „инородцевъ“ або майже й зовсім унеможливлений.

При такім відношенню держави до національної справи про признаннє національних прав в области державного життя і мріяти нічого. Держава виступає скрізь виключно в російській-національній формі, як російська національна держава; всі инші народи її — се не повноправні члени держави, співорґанізатори і співучасники державного життя, тільки раби російської нації, яка вважає себе будівничим і володарем держави.*)

Така минувшість і теперішність. А тенденції розвитку і вигляди на будуче?

Коли ми розглянемо програми російських опозиційних і революційних партій, побачимо в них домагання і знесення всяких законних обмежень для „инородцевъ“ та „иновѣрцевъ“, і рівности всіх громадян перед правом, і національного самовизначення і навіть національної автономії та перебудови російської імперії на федеративних основах.

А одначе все те не дає надій, що для недержавних народів російської імперії швидко настане вільне національне життя.

По-перше — коли ті опозиційні й революційні партії дійдуть в російській імперії до політичної власти, щоби змогти здійснювати свою програму? Політичний поступ в Росії відбуваєть ся дуже поволи, чого найліпший доказ останнє десятиліттє, десятиліттє російської „конституції“. Питаємо: який політичний поступ в напрямі розвитку громадської й національної волї зробила за те десятиліттє Росія?

По-друге — заки ті партії дійдуть до власти, вони мусять перейти цілий шлях компромісів з старим державним ладом, розгублюючи на тім шляху все радикальне, різке,

*) Не зміняє справи те, що в останніх роках при ухвалюванню законопроєктів у Думі про народню школу, про суд, зроблено деякі уступки деяким „місцевим мовам“. Сі уступки зовсім не мають характеру признання національних прав; є се постанови чисто утілїтарного характеру, — такі самі, як прим. „уступки“ для „місцевих мов“ дикарів в анґлійських, німецьких, французьких кольоніях.

що не підходить до історичних традицій російського державного життя.

По-третє — звернути треба увагу на той історичний досвід в національній справі, який дає нам національна боротьба в инших державах, особливо в Австрії, прим. польсько-українська боротьба. Сей досвід вчить, що в ніякій области громадського життя традиції минулого не є такі сильні, як власне в области національного питання. Опозиційні й революційні партії, здобувши політичну власть, можуть радикально змінити весь державний лад, на місци абсолютної чи псевдоконституційної монархії завести навіть радикально-демократичну републику. Але зруйнувати ті надбання, які придбав на протязі цілих століть для російської національної культури обрусительний режім абсолютної монархії, — на се вони без боротьби з боку поневолених націй навряд чи згодять ся.

Коли-ж перейдемо від теорії програм до практики політичного життя, то побачимо, що з усіх національних питань у Росії поважним політичним питанєм являєть ся хиба одно польське, — питання признання національних прав Полякам у Польськім Королївстві аж до автономії Польського Королївства включно.

Всї инші національні питання розглядаються навіть опозиційними партіями не з політичного становища признання прав нації, — тільки з чисто утілїтарного: на скілько корисно для держави в цілях народної просвіти допустити до народньої школи „місцеву мову“, до народньої біблїтеки книжку, написану місцевою мовою, в цілях виміру справедливости уживати в зносинах з простонароддєм місцевої мови в суді — і. т. д.

Коротко кажучи, Росія ледви починає переміняти ся з типу держави національного поневолення в тип держави, яка признає „рівність перед правом“ осіб без ріжниці національности. Заки сей розвиток довершить ся і заки почнеть ся процес в напрямі признання рівноправности націй, — мине богато літ важкої боротьби недержавних націй за свої національні права.

Нема сумніву, що побідна війна, окриваючи славою і скріпляючи теперішній уряд, який стоїть на становищи, що всї недержавні нації — раби нації державної, російської, припізнила би висше зазначений розвиток в напрямі признання національної рівноправности. Натомість погром Росії в теперішній війнї, компромітуючи й ослабляючи теперішній уряд, а за те скріпляючи тим самим полі-

тичну силу опозиційних і революційних партій, причинив ся би до прискорення того розвитку.

З сього виходить, що положеннє недержавних націй в російській державі таке, що в їх інтересї лежить погром Росії в теперішній війнї. Погром ослабить теперішній реакційний уряд, викличе невдоволеннє широких народнїх мас, висуне на чергу дня політичні і соціяльні реформи, а ті реформи, йдучи в напрямі установлювання й укріплення справжнього конституційного ладу, принесуть також поліпшеннє положення недержавних народів.

Українська національна справа в російській державі.

Все сказане про положеннє недержавних народів у російській державі відносить ся також до українського народу, — з тим додатком, що з усіх „инородцевъ“ положеннє українського народу найважче, найгірше.

Коли „инородство“ всїх инших „инородцевъ“ вважаєть ся — що так скажемо — „прирожденим“, отже „невольним“ гріхом, який через те толєруєть ся, — то „инородство“ Українця вважаєть ся гріхом свідомим, свідомою зрадою супроти „великого єдиного російського народу“, злочином, якого не можна толєрувати. Російська держава стоїть на тім, що нема окремого українського народу, тільки єсть „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“, а хто з членів сеї „малоросійської галузи“ не признає себе членом „єдиного російського народу“, тільки вважає свій нарід окремою українською нацією, той є зрадник „єдиного російського народу“ і російської держави.

Через те всякий прояв української національної свідомости, всяке змаганнє ширити ту свідомість в широких народнїх масах, всяка українська національна творчість вважають ся з становища російської держави злочинними вже тільки через те, що вони — українські, що змагають до того, щоби з „малоросійської галузи“ „єдиного російського народу“ витворити окремий український нарід, українську націю в новочаснім розумінню слова.

Причини сього зовсім ясні. Доки вдержуєть ся фікція, що український нарід, се „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“, доти російський нарід може вдержати ся на становищі „будівничого і володаря держави“, доти російська держава може зберігати характер російської

національної держави. Все те стане неможливе тоді, коли та ніби-то „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“ через національну сьвідомість стане окремим українським народом. Тоді фікція „єдиного російського народу“ зникає і справжній російський (великоросійський) нарід стає меншістю в державі; тоді Росія з російської національної держави мусить переміните ся в державу національностий. Значить, при помочи фікції, що український нарід, се „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“, вдержуєть ся російський національний характер цілої держави. Через те російський уряд так стараєть ся всіми силами здавити розвиток національної сьвідомости українського народу.

Та не гільки російський уряд, як в минувшости, так і в теперішности ставить ся прінціпіяльно вороже до української національної справи. Також російське громадянство, навіть в тих своїх групах, що борють ся проти теперішнього уряду й оборонюваного ним державного ладу, не виснило собі як слід, як поставити ся до української національної справи. Всім є ще в тямці виводи одного з ліберальних лідерів, Петра Струве, який разом з реакційними націолістами взяв ся обороняти думку, що український нарід не окрема нація, тільки „малоросійська галузка“ „єдиного російського народу“. Тим менше забули ся недавні слова одного з лідерів конституційно-демократичної партиї, думського посла города Москви Маклакова, який в марті сього року з приводу процесу галицьких москвофілів Бендасюка і тов. у Львові висловив погляд, що становище галицьких москвофілів, які вважають український нарід частю російського народу, зовсім правильне і оправдане.

Очевидно, серед російського громадянства є одиниці й групи, які признають українському народови право на самостійне національне життє й виступають проти того гніту, який налягає в російській державі на український національний розвиток. Але мало хто з них має сміліість політичної думки довести діло до кінця і признати українському народови право повної національної рівноправности і як здійсненнє сього права — автономію України.

Коротко кажучи, положеннє українського народу в Росії значно гірше ніж прим. Поляків; вигляди на здобуттє національних прав — значно менші.

Український нарід і теперішна війна.

Що побіда Росії в теперішній війні принесла би тільки значне погіршеннє для української справи, — се не тільки

льоґічний вивід з тенденцій політичного розвитку російської держави, але стверджена фактами реальна правда.

Занявши хвилево українську часть Галичини, австрійської провінції, де живе півчверта мілїона українського народу, який завдяки австрійській конституції поклав уже міцні основи свого національного розвитку і навіть здобув початки національної рівноправности, — Росія розпочала своє хозяйнуваннє в здобутій країні з того, що заходить ся руйнувати всї основи українського національного життя і при помочи вигодуваних російським урядом галицьких москвофілів заводити обрусительний режім.

Тямити треба, що Росія вже здавна дивила ся ненависним оком на те огнище українського національного життя, яке утворило ся під охороною австрійської конституції в Галичині, — боячи ся, що не задавить їй українського національного життя, доки єсть часть української землї, яка не знаходить ся під російським пануваннєм і на якій може розвивати ся українське національне життє, не боячи ся гніту російського уряду.

Щоби спиняти свобідний розвиток українського національного життя в Галичні, Росія годувала тут москвофільство, яке навчало український нарід в Галичині, що він — часть „єдиного російського народу“. А при тім мрією російського уряду і всїх тих груп російського громадянства, які разом з ним визнавали україножерну ідею „єдиного російського народу“, була здавна війна з Австрією за українську Галичину, щоб дістати її в свої руки і могти в ній спиняти розвиток українського національного життя такими самими способами, як в російській Україні.

І можна сміло сказати, що теперішна війна Росії з Австрією являєть ся в великій мірі війною за українську Галичину, яку Росія хотіла би дістати в свої руки, щоби могти знищити всї ті основи українського національного життя, які там істнують, і поставити український нарід Галичини в ті самі умови обрусительного режіму, в яких знаходить ся український нарід в Росії.

Захопивши хвилево українську Галичину в свої руки, Росія заходить ся дуже пильно здійсняти сю свою україножерну мрію.

З сього ясно, чого ждати українському народови від побіди Росії в теперішній війнї.

Тепер погляньмо, що приніс би українському народови погром Росії в теперішній війнї.

В кождім разї приніс би ослабленнє теперішнього реакційного уряду, скріпленнє демократичної опозиції, при-

скореннє конституційних реформ і через те саме поліпшеннє положення українського народу.

Але крім того погром Росії в теперішній війнї міг би в корисних обставинах принести українському народови богато більше: визволеннє з-під російського панування й утвореннє — в тій чи иншій формі — української державної організації.

Держави, з якими воює Росія, добре знають, що свою теперішню великодержавну могучість завдячує Росія прилученню України, та що вона, позбавлена української території, знов стала би тим московським царством, яким була перед прилученнєм України, державою, яка втратила би своє теперішнє великодержавне становище.

А що російська держава межує з австрійською власне українською територією, то ясна річ, що після побіди Австро-Угорщини й Німеччини над Росією побідні держави старали ся би ослабити Росію через відлученнє від неї української території.

Тут можливі два випадки: або Австро-Угорщинї й Німеччинї вдало ся би відлучити від Росію тільки малу часть української території, — або якусь значнійшу часть української території чи навіть цілу Україну.

В першім випадку ясна річ, що ту здобуту часть української території Австрія прилучила би до української части Галичини, наслідком чого український нарід в Галичинї так зріс би в силу, що Поляки не могли би вже опирати ся домаганню галицьких Українців, які здавна ведуть боротьбу за те, щоби з української части Галичини утворити окремий край з усіми правнодержавними управненнями, які мають краї в австрійській державі.

Значить, нема сумніву, що в такім випадку з цілої своєї теріторії (так давної, як і новоздобутої) Австрія утворила би окремий автономний український край з українським соймом, з українським національним характером всего державного життя, — так що український нарід мав би тодї в межах австрійської держави свою власну державну орґанізацію.

В другім випадку, коли-б від Росії відлучено значну часть української території або й цілу Україну, — вигляди для української національної справи представляють ся ще гарнійше. Таку велику теріторію годї було би просто так прилучити до австрійської держави, бо се значило би внести дісгармонію в цілу державну будову Австрії. З значної части або цілої України не можна просто так утворити автономний край, бо тодї той край, та одна

одиниця, з яких складаєть ся держава, була би така велика, як ціла решта держави, а посли з того краю творили би в державнім парляменті яку половину всего парляментарного представництва.

Відлучивши від Росії значну часть або цілу Україну, Австро-Угорщина й Німеччина в своїм власнім інтересі мусіли би подумати про якусь окрему державну орґанізацію сеї української теріторії, — чи в формі самостійної української держави, чи в формі самостійного третього члена дотеперішньої двоєдиної австрійсько-угорської монархії, чи в якій иншій подібній формі, яка в кождім разї означала би для України самостійне державне життє.

Ось-так бачимо, що погром Росії в теперішній війнї може принести для українського народу великі, дуже великі зміни: визволеннє з-під російського панування й утвореннє української державної орґанізації.

І чим більший був би погром Росії, тим ліпші зміни приніс би він Україні.

З сього виходить ясно, що робити в теперішній війнї українському народови, особливо національно сьвідомій верстві його — українській інтеліґенції: виступити активно в ролї свідомого політичного чинника, який через погром Росії змагає до національного визволення.

Таке становище заняв український нарід через свої політичні орґанізації в Австрії, — таке становище повинен заняти також український нарід в російській Україні.

Через теперішню війну українська національна справа стала справою інтернаціональної політики.

Росія хоче відвоювати від Австрії українську Галичину, щоб запанувати над цілою Україною і на всій українській землї здавити українське національне життє. В інтересі Австро-Угорщини й Німеччини, як також Туреччини і взагалї тих балканських держав, які хотять визволити ся з-під російської переваги, лежить визволеннє України з-під російського панування, бо тільки се може ослабити Росію й на все усунути небезпеку, яку представляє її теперішна великодержавна могучість для Европи й цілого культурного сьвіта на аренї інтернаціональної політики.

Використаймо сей момент для визволення України!

Наше воєнне гасло:

Через погром Росії до Вільної України!

Під теперішну хвилю світової війни видала Партія Українських Соціялїстів-Революціонерів такі відозви:

1. До Українського народу в Росії.
2. До Українського селянства.
3. До матросів Чорноморської фльоти.
4. До Українського народу в Росії.
5. До Українського робітництва.
6. До Українського народу.
7. До матросів Чорноморського фльоту.
8. До матросів Чорноморського фльоту.
9. Къ матросамъ Черноморскаго флота.
10. Къ солдатамъ и матросамъ.
11. До Чорноморських козаків.
12. До Української інтеліґенції в Росії.

